

Huis te Wiel

Eigentijds noaberschap in het Rivierenland

De drie opdrachtgevende families, zes vrienden die elkaar sinds hun Delftse studietijd niet meer uit het oog verloren, staan er in 2008 regelmatig even bij stil: een idee dat in de loop der jaren langzaam rijpte, is nu vrijwel gerealiseerd. Ze zijn trots. Het nieuwe buiten Huis te Wiel staat er.

De ervaringen met de laatste levensfase van de ouders leverde een belangrijke aanzet voor het gezamenlijke initiatief. De gedachte kwam op om de eigen seniorentijd anders in te richten. Het realiseren van een woonproject waar zij ieder voor zich én gezamenlijk kunnen wonen, werken en oud worden in levensloopbestendige woonhuizen. De nabijheid maakt het mogelijk elkaar onderling op te vangen of gezamenlijk zorg te organiseren zodra de onvermijdelijke gebreken ontstaan.

Dat de nieuwe woonsituatie in een landschappelijke setting van allure terecht zou komen, spreekt vanzelf voor wie de expertise van de initiatiefnemers bekijkt: de kennis reikt van heemplantkunde tot ruimtelijke ordening, van consultancy voor stedelijke ontwikkeling tot milieu-kunde, en van office-management tot binnenhuisarchitectuur.

„Ik was al lang op zoek naar een plek buiten, bij een rivier als de IJssel of Rijn. Aan Huis te Wiel is een zoektocht van misschien wel vijftien jaar vooraf gegaan.” (Peter Kuenzli, initiatiefnemer)

De eisen worden verder geformuleerd. Het project moet op een centraal in Nederland gelegen plek komen, ruimte bieden. De initiatiefnemers willen zich ook langdurig kunnen inzetten voor nuttige doeleinden op de terreinen waar hun hart ligt, namelijk cultuur en natuur. Inspiratie halen de zes bij een vergelijkbaar project in Duitsland.

Het begin

Het oog valt op een bouwvallige boerderij met vijf hectare grond aan de Rijnbandijk in Eck en Wiel. Het is de tweede

poging, nadat de vestiging van een woongroep op een archeologisch monument in Utrecht te veel vertraging oploopt.

„Het eerste project bleek onze generale repetitie. We hadden al goed gekeken naar de manier waarop we ook met cultuur en natuur bezig willen zijn. Ook hadden we een visie ontwikkeld op de vraag welke onderdelen we voor ons zelf willen doen of wat in gemeenschappelijk beheer kan. Daar hebben we profijt van gehad.” (Peter Kuenzli)

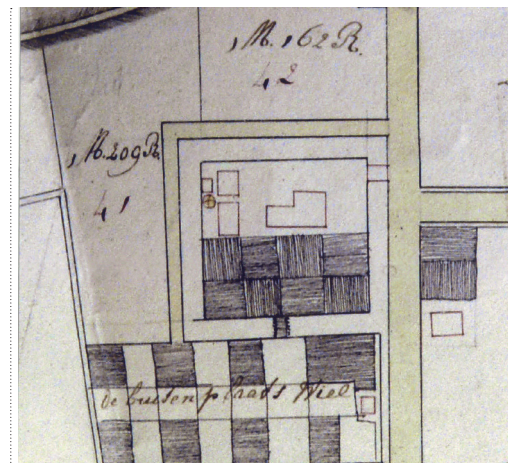
In 2003 neemt het stel een optie op het terrein. De T-boerderij is beschermd als rijksmonument. Daarachter bevinden zich de archeologische resten van het vroegere kasteel. De beperkingen die dat oplevert, schrikt de meeste overige gegadigden af.

„Het is mijn ouders nooit gelukt Huis te Wiel op te knappen, al hadden ze daarvoor wel plannen. De groep van zes bleek tijdens onze open dag zeer slagvaardig. Ze kwamen meteen met een mooi plan voor herstel dat mijn familie aansprak. We hadden er vertrouwen in.” (Joost van Sijll, vorige bewoner)

Doelstelling

In overleg met de gemeente Buren en lokale natuur- en milieuorganisaties stellen de initiatiefnemers de volgende doelstellingen vast:

- Herstel van de oude hoogstamboomgaarden en streek-eigen herinrichting van het landschap rond het huiseiland, naar de driedeling in de Rijnlandse tuincultuur (natuur - nut - cultuur). Openstelling voor het publiek.
- Het bieden van faciliteiten voor activiteiten gericht op natuur en cultuur.
- Het realiseren van woon- en werkruimte voor een groep van drie kleine huishoudens op het eiland waar Huis te Wiel stond. Inclusief een grondige restauratie van de monumentale boerderij.

„Wat ik me zal blijven herinneren is het intensieve contact met de opdrachtgevers, hoe levendig en constructief ze zijn. Inspirerend vond ik het dat ik mijn liefde voor het Hollandse landschap bij hen terugzag.” (Thijs van Hees, landschapsarchitect)

- Het inzetten van duurzame en hoogwaardige technieken voor de isolatie van de woonhuizen en verwarming.
- Grondig cultuurhistorisch en archeologisch onderzoek, als grondslag voor de verdere uitwerking van de plannen.

Cruciaal

De optie op het monument met vijf hectare grond wordt na enkele maanden omgezet in een definitieve aankoop. Zekerheid dat gemeente en provincie instemmen met het idee nabij het rijksmonument twee woningen te bouwen, is er op dat moment nog niet.

Een cruciale periode begint: gaat het lukken het bestemmingsplan gewijzigd te krijgen? Veel energie wordt gestoken in het overleg met en luisteren naar alle burens. Waar nodig worden de plannen aangepast. De tervisielegging eindigt zonder bezwaren.

„Dat de initiatiefnemers het landgoed al kochten voordat ze hun fiat kregen, betekende dat ze hun nek wel erg ver uitstaken. Dat ze risico durven nemen en vertrouwen op hun overredingskracht, zal daar mee te maken hebben gehad.” (Boudewijn Krijger, restauratiearchitect)

„We maakten een zakelijke inschatting van onze kansen aan de hand van verkennende gesprekken op het gemeentehuis. Huis te Wiel was een lot uit de loterij op een unieke plek. We moesten doorpakken.” (Peter Kuenzli)

De onzekerheid over de goedkeuring duurt ruim een jaar, totdat de gemeenteraad besluit het gewijzigde bestemmingsplan met de kleinst mogelijke meerderheid aan te nemen.

„De opdrachtgevers toonden begrip toen de politiek hun zaak moest 'verkoopen'. Ze pasten hun masterplan aan waar nodig zonder hun eigen filosofie tekort te doen. Samenwerking in combinatie met kwaliteit: je kunt het je als ambtenaar niet beter wensen.” (Yvonne Kieft, voormalig ambtenaar RO)

Keuze ontwerpers

De ontwerpers zijn in alle gevallen dicht bij huis gezocht, soms letterlijk: de opsteller van het masterplan is zoon Marijn van initiatiefnemers Tessi en Douwe Schenk. Het ontwerp van

hun woonhuis maakte hij samen met zijn echtgenote Claudia Linders.

„We hadden behoorlijk wat interactie tijdens het ontwerp. Bij elk bezoek aan mijn ouders hadden we het er over. Het was een voordeel dat ik van tevoren precies wist hoe ze willen wonen.” (Marijn Schenk, architect)

Landschapsarchitect Thijs van Hees ontwierp al eens tot tevredenheid een tuin voor het gezin Kuenzli. Het werk van huisvrienden Cor en Sibylle Kalfsbeek liet ook geen andere keuze toe voor het ontwerp van de woning.

„Cor heeft me jarenlang naar architectuur laten kijken en veel kennis bijgebracht. Hij heeft met Sibylle een aantal prachtige huizen ontworpen waarin moderniteit en ambachtelijkheid mooi samen gaan.” (Peter Kuenzli)

Voor de restauratie van de monumentale boerderij legde de familie Vellinga via oude schoolvrienden contact met Boudewijn Krijger, in de Betuwe geboren, getogen en er altijd als (restauratie)architect werkzaam gebleven.

Levendige sessies

Initiatiefnemers en ontwerpers wijden zich aan vijf daglange sessies om de uiteenlopende wensen en mogelijkheden voor het terrein te onderzoeken en vorm te geven.

„De gemeente Buren wilde aanvankelijk slechts één gebouw naast de boerderij toestaan. De opdrachtgevers kozen voor losse gebouwen, het zijn individualisten. We moesten zoeken naar een methode om het desondanks tot een geheel te maken.” (Marijn Schenk, opsteller masterplan)

De deelnemers maken van de workshops levendige bijeenkomsten. Ze schuiven met modellen van piepschuim om de juiste posities te vinden. De hoofdlijnen worden al op de eerste dag gevonden en doorgezet.

„Feitelijk is er sprake van vijf samenhangende projecten: een voor het masterplan, een voor de inrichting van het landschap en drie voor de woningen.” (Marijn Schenk)

„De opdrachtgevers hebben gelukkig goed gekeken naar de historie van Huis te Wiel. Dat is zo ver gegaan dat een oude boom in het plan is ingepast. Andere, verwaarloosde fruitbomen, van soorten die in de Betuwe zeldzaam zijn geworden, zijn met deskundige hulp gered. Een andere opdrachtgever had ze al al lang gekapt.” (Yvonne Kieft, voormalig ambtenaar RO)

De historische driedeling van het gebied wordt hersteld. Natuur, nut en cultuur krijgen hun plaats terug. Ze zorgen voor zowel een onderlinge samenhang als voor een verband met de bebouwing:

- **Natuur** (noordkant): markant aanwezig in de vorm van een eeuwenoude kolk of wiel, aansluitend op natte en droge natuur. De nieuwe ontwikkeling past bij en vormt een spiegelbeeld met het bezit van Staatsbosbeheer aan de andere kant van de dijk.

- **Nut** (midden): in de vorm van fruitbomen en het wonen. De soortensamenstelling van de kersenboomgaard is eeuwenoud en uniek. De opzet is gericht op spreiding van de oogsttijd. De hof fungeert als een binnenplaats en is een belangrijk bindend element in het masterplan. De formele bloemenvakken vallen er op hun plaats.

- **Cultuur** (zuidkant): hier is het ontwerp gebaseerd op aanduidingen op de Verpondingenkaart uit 1809. Het weiland is ingericht met een water dat wordt omzoomd door intensief en extensief te beheren grasland met kruidachtige beplanting. Een houten vlonder en een bomengroep sluiten aan op de zichtlijnen. Dit deel biedt ruimte aan een eigentijdse culturele invulling.

Invloed historie

Tijdens de volgende workshops ligt de nadruk op verdere uitwerking en het elkaar op de hoogte houden van de deelontwerpen voor Huis te Wiel.

Respect voor de geschiedenis blijkt op verschillende manieren een belangrijk houvast te zijn voor het masterplan: het vroegere landhuis werd ooit een boerderij. Met de komst van stedelingen die de buitenplaats op een zorgvuldige manier in ere herstellen, zwaait de slinger terug in de richting van de oorsprong.

Het masterplan refereert op verschillende manier aan het verleden: de twee nieuwe woningen komen op de plek waar ooit het oorspronkelijke Huis te Wiel met bijgebouwen stond. In de nieuwe buitenplaats zijn alle gebouwen gegroepeerd rond een gemeenschappelijke hof. De lichte constructie verrijst op een betonnen plaat, zodat het bodemarchief wordt ontzien.

De kapvorm van de nieuwbouw legt een verband met de monumentale boerderij. Het is ook een erkenning van de dominante positie van het rijksmonument.

Maatschappelijke winst

De moderne vorm van noaberschap die in Huis te Wiel ontstaat, is niet in cijfers is te vangen. Want hoe bereken je de praktische steun die de bewoners elkaar nog moeten gaan bieden tijdens het ouder worden?

De initiatiefnemers investeren in het landschap en een nieuwe woonomgeving. Er komen concerten op een drijvend platform en culturele ontmoetingen in de gemeenschappelijke ruimte.

Door het bezit publiek toegankelijk te maken, dragen de zes bij aan de recreatie en het toerisme in de streek. Het herstel van een directe verbinding naar het nabijgelegen dorp Eck en Wiel is nog niet gelukt.

Natuurontwikkeling heeft bij de herontwikkeling van Huis te Wiel een volwaardige rol gekregen. Het buitendijkse terrein van Staatsbosbeheer wordt binnendijs in gespiegelde vorm voortgezet.

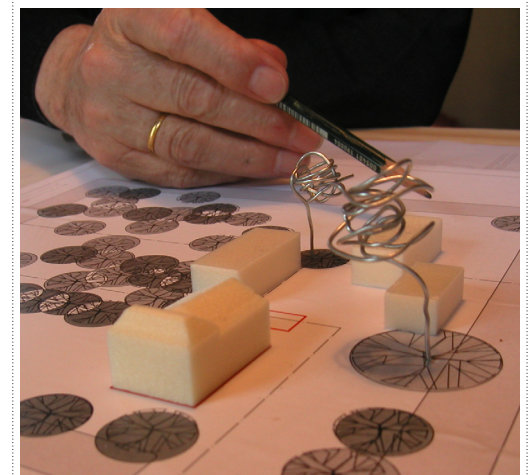
Terwijl de initiatiefnemers een prachtige woonomgeving voor zichzelf creëren, helpen ze de samenleving op het platteland in stand te houden. Dat is op zich al een vorm van maatschappelijke winst: ze leggen directe culturele en recreatieve relaties met hun omgeving. Daarmee verdwijnt het risico dat het nieuwe huiseiland verwordt tot een geïsoleerde, stadse enclave in de Betuwe.

Opdrachten geven

Om de reconstructie van een voormalige buitenplaats als groep tot een goed einde te brengen, is veel meer nodig dan een enthousiast dromen over hoe het allemaal zou kunnen. Je moet elkaar niet alleen goed kennen, je moet vooral ook samen wat willen. En: hetzelfde willen.

Gezamenlijke besluitvorming - steeds met Pier Vellinga als voorzitter - is voor de initiatiefnemers een conditio sine qua non aangezien de belangen van ieder echtpaar in het geding zijn.

„De opdrachtgevers hebben tijdens de realisatie veel moeten verstouwen. Voor een project als dit is tolerantie en saamhorigheid nodig, waarbij het niet anders kan

dan dat je af en toe over je eigen grenzen stapt. Maar ze komen er altijd weer uit. Omdat ze eerlijk zijn.” (Cor Kalfsbeek, architect)

Als de standpunten eens verhardden, maakt Vellinga een rondje. Iedereen geeft zijn beeld of mening. Zonodig wordt gekozen voor een voorlopige oplossing: de kwestie staat de volgende keer opnieuw op de agenda.

„We houden zorgvuldig vast aan onze notulen. Oude afspraken zijn ons houvast. Dat werkt tot op de dag van vandaag.” (Douwe Schenk)

„We hebben met zes verschillende mensen te maken. Dat betekent soms gewoon dat je je moet voegen. En als emoties oplopen, moet je de zaak even opschorten.” (Wyske Kuenzli)

De initiatiefnemers hebben gemerkt dat goed opdrachtgeverschap vraagt om duidelijkheid en visie over wat er dient te gebeuren. Factoren als gezag, leiderschap, samenwerking, organisatorische deskundigheid en inspiratie spelen een grote rol. Net als flexibiliteit en vasthoudendheid.

„De opdrachtgevers vormden een ideaal team. Ze hadden hun rollen goed verdeeld en konden delegeren.” (Marijn Schenk)

„Ik heb het grootste respect voor de opdrachtgevers. De kans op dominant gedrag en gesteggel is groot. Dat hebben ze vermeden door zorgvuldig en integer met elkaar om te gaan. Het leert ons hoe meerdere opdrachtgevers goed samen een project kunnen trekken.” (Thijs van Hees)

Over de besluitvorming, verantwoordelijkheden, de ontwikkeling en het beheer zijn afspraken gemaakt en notarieel vastgelegd. Zo is voorkomen dat er situaties ontstaan die de verhoudingen onder druk zetten. Misschien is juist daarom een nog niet genoemde doelstelling gestaagd: de zes initiatiefnemers zijn vrienden gebleven.

Eindoordeel

De reconstructie van de hedendaagse buitenplaats Huis te Wiel is voltooid. De nieuwe bewoners zijn blij met hun huizen en met de schoonheid van het landschap. Omwonenden en passanten geven gelukkig vaak instemmend commentaar.

Natuurlijk zijn er dingen die beter hadden gekund. Of anders. In het planproces is wellicht te weinig stilgestaan bij de dagelijkse omgang met de auto en met de verwerking van het vele fruit.

Wat overheerst is het gevoel dat er in vier jaar tijd een klein wonder is verricht.

„Als ik zie wat er is bereikt, denk ik: fantastisch. De oude boerderij is prachtig hersteld en de omliggende vijf hectare hebben ze goed onder handen genomen. Ons besluit Huis te Wiel aan hen te verkopen is een goede geweest.” (Joost van Sijll, vorige bewoner)

Fotografie:

Harmen de Jong,
initiatiefnemers Huis te Wiel
Paul Versluis (JP8)

Tekst: